

Dünü ve Bugünü ile Efemera

Ephemera with Past and Present

Seher İnceoğlu Güner, Tanımlan(a)mayan Belgeler: Efemera, İstanbul: Hiperyayın, 2022, 1. Baskı, 108 s., ISBN: 978-625-8410-65-5

Gülcihan Sancaktar¹

Anahtar kelimeler

Ephemera, Tanımlama, Erişim, Bilgisel deęer, Birincil kaynak, Özel arşivler

Keywords

Ephemera, Description, Access, Informational value/Research value, Primary sources, Private archives

Dr. Seher İnceoğlu Güner, Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde lisans ve yüksek lisans eğitimini, sonrasında İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi bölümünde doktora öğrenimini tamamlamıştır. Güner'in kaleme aldığı *Tanımlan(a)mayan Belgeler: Efemera* adlı kitap, 2019 yılında "Sosyal ve Kültürel Boyutuyla Efemera" başlıklı doktora tezinin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş halidir. Yazar, basıma hazırladığı kitabın önsözünde belirttiği gibi, doktora tezinin üçüncü ("Efemeranın Kaynak Niteliği") ve dördüncü ("Sosyal-Kültürel Hayat ve Efemera") bölümlerini tek bir bölüm (Efemeranın Kaynak ve Kanıt Niteliği/Değeri) haline getirerek kitaba dâhil etmiştir. Yine yayına esas teşkil eden tezin "Giriş" kısmında ele alınan araştırmanın amacı, kapsamı, soruları, problemleri, hipotezi, yöntemi, sunumu, kaynaklar (kaynakların değerlendirmesi) gibi başlıkları ile "Eğitim-Öğretimde Bir Araç Olarak Efemeranın Kullanımı" başlığına sahip beşinci bölümü kitapta yer almamaktadır. Yazar, doktora tezinin söz konusu başlıklarına ve bölümlerine kitapta yer vermemesinin nedenini daha güncel bilgiler aktarmak, keyifli bir okuma akışı sağlamak ve daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmak olarak ifade etmektedir.

Başvuru/Submitted: 10.11.2022 • Kabul/Accepted: 24.11.2022

Sorumlu yazar/Corresponding author: Gülcihan Sancaktar (Yüksek Lisans Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Türkiye. E-posta: gulcihan.sancaktar@ogr.iu.edu.tr ORCID: 0000-0002-8300-2444

Atıf/Citation: Sancaktar, G. (2022). Dünü ve bugünü ile efemera [Seher İnceoğlu Güner tarafından yayına hazırlanan Tanımlan(a)mayan Belgeler: Efemera başlıklı kitabın değerlendirmesi]. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 18, 55-57.
<http://doi.org/10.26650/bba.2022.1202188>

2022 yılında yayımlanan kitap, efemera belgelerin tanımlanması, düzenlenmesi, erişimi ve kanıt değeri hakkında bilgi vermekte; ayrıca efemerayı bir bilgi kaynağı olarak kültür tarihçilerine / araştırmacılara tanıtmakta ve efemeranın kullanıcılara nasıl sunulacağı konusunda yol göstermektedir.

Eser, “Giriş”, “Sonuç” ve “Kaynakça” kısımları ile “Tarihçe, Tanım ve Türler”, “Sorunlar”, “Efemeranın Kaynak ve Kanıt Niteliği/Değeri” başlıklarına sahip üç ana bölümden oluşmaktadır. Ayrıca çalışmada çeşitli görsellere yer verilerek efemeranın okuyucu tarafından daha iyi anlaşılması hedeflenmiştir.

Eserin *Giriş* (s. 15-16) kısmında araştırmanın amacından ve diğer bölümlerin içeriklerinden bahsedilmiştir. Hiperyayın tarafından yayımlanan eser, yerli ve yabancı birçok kaynaktan yararlanılarak hazırlanmıştır. “Efemera neydi?” sorusu ile çalışmasına başlayan Dr. İnceoğlu Güner, kendi efemera tanımını yaparak bu kavramı netleştirmeye çalışmıştır. Yazar için efemera, “Toplama kültüründen gelmesi nedeniyle üreticisi kendisi olmayan ya da kendisi için üretilmeyen, kitap, süreli yayınlar gibi geleneksel kaynakların dışında kalan belirli bir amaç için o anı temsil etmek amacıyla oluşturulan üretilen ve devamlılığı olmayan malzemelerdir.” (s. 31-32).

Eserin *Tarihçe, Tanım ve Türler* başlıklı birinci bölümünde (s. 17-48) efemera teriminin kökeninden, tarihte bu terimin kullanıldığı diğer alanlardan ve anlamlarından, yerli ve yabancı araştırmacıların ve yazarların bu terimi kullanım şekline ve araştırmacılar için efemera malzemesinin sağlaması gereken özelliklerden, efemera türlerinden, efemera ile ilgilenen sivil toplum kuruluşlarından ve efemera toplayıcılarından / koleksiyoncularından bahsedilmiştir. Ayrıca bu bölümde efemeranın tanımlanması için kütüphane ve arşivlerdeki yerine yönelik, örneğin efemera nedir, hangi kurumların malzemesidir, kültürel bir mirasın parçası mıdır? gibi sorular sorulmuş ve bu sorular yazar tarafından cevaplandırılmıştır.

Kişinin ilgi alanına göre topladığı veya biriktirdiği bir materyal türü olan efemera, bizlere koleksiyon sahibinin alışkanlıkları, kullandığı yazı dili, kültürel ve sosyal hayatı vs. hakkında bilgi vermektedir. Efemeranın koleksiyon içerisinde farklı şekillerde tanımlanması kullanıcıların erişimini olumsuz etkileyebilir. Yazarın, eserinin birinci bölümünün alt başlığında (s. 34-38) bahsettiği efemeranın erişimini kolaylaştırmak için çalışmalar yapan yerli ve yabancı sivil toplum kuruluşları, bu sivil toplum kuruluşlarının farkındalık yaratmak ve daha geniş kitlelere ulaşmak için yayımladıkları dergiler de yazarın ele aldığı konular arasındadır.

Eserin *Sorunlar* başlıklı ikinci bölümünde (s. 49-69) efemera sağlama politikaları, koleksiyonerlerin, sahafların ve müze yöneticilerinin efemera sağlamadaki rolleri, -örnek olması bakımından- dünyadaki bazı efemera koleksiyonları ve bu koleksiyonların erişim prensiplerinden bahsedilmektedir. Efemera materyalinin toplanması ve sınıflandırılması aşamasında koleksiyonerlerin, sahafların ve mezat etkinliklerinin ciddi bir etkisi vardır. Çoğu

zaman ticarî nedenlerle bütünlüğü bozulmuş olan efemeranın, sahaflar ve koleksiyonerler tarafından satın alınması ve toplanması önem taşımaktadır. Çünkü bu şekilde efemera malzemesinin çöpe atılmasının ve yok olmaya yüz tutmasının önüne geçil(ebil)mektedir.

Yazarın, eserin ikinci bölümünde yer alan “Efemeranın Sınıflandırılmasına, Düzenlenmesine ve Tanımlanmasına Dair Sorunlar” alt başlığında ‘sorun’ olarak ele aldığı asıl konu efemeranın varlığını sorgulamak değil, bu materyal türünün arşivcilik mesleğinde tanımlanması, kataloglanması ve erişime açılması problemlerinin açıklanmasıdır.

Eserin ikinci bölümünde ayrıca efemera koleksiyonu oluşturulurken meslekî bir faaliyet alanı olarak sınıflandırma, düzenleme ve tanımlama gibi aşamalarda karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların nedenleri ele alınmıştır. Bu bölümde son olarak yazarın başlıca bir problem alanı olarak gördüğü efemera erişim konusu incelenmiştir. Erişim konusunda örnek teşkil etmesi ve konuyu açıklığa kavuşturması için The British Library’de yer alan aynı koleksiyondaki iki farklı mektup için ‘format’ alanına yapılan “elyazması”, “mektup” ve “efemera” gibi farklı tanımlamalar görsellerle desteklenerek anlatılmıştır. Böylelikle yazar tarafından efemeranın tanımlanması hakkında mevcut olan sorunun derinliğine çarpıcı ve açıklayıcı örnek sunulmuştur.

İncelenen eserin üçüncü bölümü efemeranın bilimsel / bilgisel kanıt değeri hakkındadır ve *Efemeranın Kaynak ve Kanıt Niteliği/Değeri* (s. 71-87) başlığına sahiptir. Bu bölümde yazar, kartpostal, fotoğraf, posta pulu vb. efemera malzemelerinin kişilerin hayatına dair bilgiler içerdiğinden, toplumun kültürel yaşamını, sosyal hayatını, alışkanlıklarını, dil yapısını yansıtabileceğinden bahsetmiştir. Bu malzemelerden çıkartılacak geçmişe dair bilimsel bilgiler araştırmacının araştırma alanı, malzemeye yaklaşımı gibi etkenler sonucunda elde edilen bilgilerdir. Efemera, diğer birinci elden kaynaklar gibi, ait oldukları dönemde meydana gelen olayların birincil tanığı olması nedeniyle önemli bilgiler taşımaktadır. Bilgi ve belge yöneticilerinin / kütüphanecilerin / arşivcilerin efemera nereden geliyor sorusuna yönelik verdikleri cevap koleksiyonerlerden farklı olsa da malzemenin gerçek değerini tayin etmek amacıyla sorulması gereken bir sorudur. Dr. Seher İnceoğlu Güner kendi özel (şahsî) arşivinde bulunan *Türk Gazeteciliğinin 100. Yılı* posta pulu ve *23 Nisan 1962 Bayram Hatırası* fotoğrafı ile konuyu örneklendirerek dönemin kültürel hayatı hakkında nasıl bilgiler edinilebileceğini göstermiştir.

Dr. İnceoğlu Güner, kitabın *Sonuç* (s. 89-95) kısmında, efemera koleksiyonlarında ileride aynı şekilde tanımlama, sınıflama, erişim konularında olumsuzluklarla karşılaşılması, oluşabilecek engellerin önüne geçilmesi için Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, özel arşivler, kütüphaneler, Bilgi ve Belge Yönetimi alanı uzmanlarıyla iş birliği içerisinde çalışmalar yapılması konusunda önerilerde bulunmuştur. *Sonuç* kısmında ayrıca efemeranın, belgesel ve bilgisel değere sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu özelliğiyle efemeranın bilimsel kanıt değeri taşıyarak tarih araştırmalarında kullanılabilecek bir kaynak niteliği taşıdığına vurgu yapılmış ve efemeranın bilimsel çalışmalardaki önemi açıklanmıştır.

